

Forarbejdning af læder i hånden - for begyndere

Indholdsfortegnelse:

Mål med kurset.....	side 1
Intro til læder.....	side 1
Lidt om garvning.....	side 2
Typer af læder.....	side 4
Intro til værktøj.....	side 6
Lidt om Håndøm.....	side 9
Sådan tråder du din nål	side 10
Beregning af materialepris.....	side 11
Nyttige links.....	side 11

Mål med kursus: Vi sigter med kurset efter, at give kursisdeltager

- Overordnet kendskab til læder som materiale.
- Kendskab til de mest almindelige værktøjer inden for faget og hvordan man sikkert anvender disse.
- Kendskab til de grundlæggende forbejdningsteknikker, så som håndsøm, kantpuds og farvning.

Det ovennævnte gennemgås i arbejdet med introopgaven, lille møntpung. Hvis der bliver tid til overs, kan deltager fortsætte med produkter efter eget ønske. Har du allerede erfaring med læder, kan du på kurset få hjælp og sparring til dine egne projekter og/eller vejledning til at finpudse dine teknikker.

Intro til læder:

Hvad er læder egentlig? Kort fortalt er det en forvandling af hud- et komplekst materiale skabt af naturen, konserveret via garvning- en kompleks process skabt af mennesker.

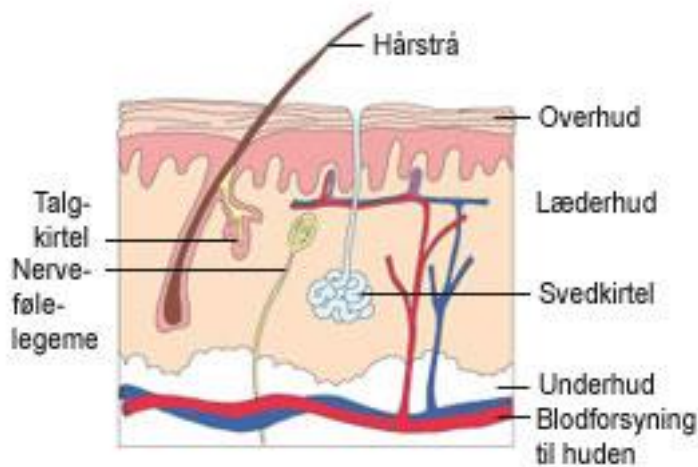
Så for at forstå læder, må man kende lidt til garvning. Og hvad er garvning så? Det er, igen kort fortalt en kunst i at bevare og forbedre hudens egenskaber.

Der findes mange forskellige måder at garve på, røggarvning, syntetgarvning, fedtgarvning, aldehydgarvning, mineralsk garvning og vegetabilsk garvning, som hver især har deres fordele og ulemper. De kan blandes på kryds og tværs og efterlader læderet med særlige egenskaber som gør dem egnede til særlige opgaver. Her vil vi skældne mellem de to mest anvendte metoder, nemlig: Vegetabilsk garvning og Mineralsk garvning.

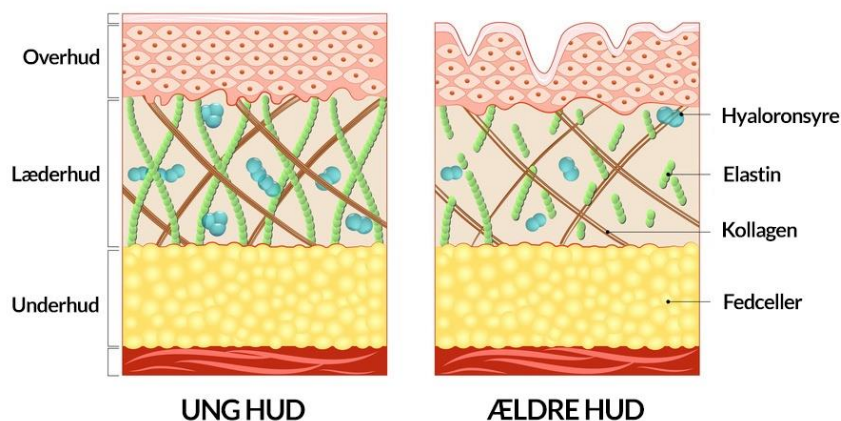

Type af garvning:	Mineralsk	Vegetabilsk
Garveemne:	<i>Kromsulfat, en uorganisk forbindelse, dvs ikke eksisterede som enestående mineral, men opstår som affald ved en reduktionsproces af anionen "kromat".</i>	<i>Gavesyre. Findes i mere eller mindre grad i de fleste plantevækster. Til garvning af læder anvendes bark. Flere typer af gran og løv træer kan bruges, her kan nævnes: Eg, birk, kastanje, taks, fyr, hemlock, quebracho, mimosa, mangrove og sumach</i>
Karakteristika:	<i>Letvægt, elastisk og smidigt, blåli eller gråli nuance på kødsiden, svag kemisk lugt. Brænder med en blå flamme.</i>	<i>Tæt struktur. Formbart i våd stand. Tørre op stif. Garveemner fra granfamilien giver en gullig tone. Garveemne fra løvfamilien, særligt fra quebracho, giver en mere rødlig nuanc. Karakteristik dyb sødligt kyddret duft.</i>
Fordele:	<i>Tåler høje temperature. Kan vaskes også ved høje temperature. Strækbart og strækstærkt i både tør og våd stand. Billigt at producere.</i>	<i>Føles luksuiøst, høj komfort. Patinere og bliver smukkere med tiden (imod hvad man kan sige om de fleste andre forbrugsvarer). Lettere biologisk nedbrydligt.</i>
Ulemper:	<i>Restaffald skidt for miljøet. Kan være allagifremkaldende. Svært biologisk nedbrydligt.</i>	<i>Tåler vand dårligt. Tidskrævende og kosteligt process.</i>
Anvendelse:	<i>90% af alt læder som produceres idag er kromgravet. Bil interiør og møbelpolstring, fodtøj, beklædning, tasker.</i>	<i>Luksus varer, beklædning, accessories, polstring, sadeler, seletøj, håndlavede lædervarer.</i>

Neden for er vist to tværsnit af hud, hvor dens opbygning kan ses:

Som det ses neden for i tværsnittet af huden, består læderhuden af kolagen. Kolagenen ligger mere eller mindre organiseret i vinkel til hinanden. Denne vinkel er afgørende for hvor stabil og fast en hud føles. Jo større fibervinkel jo fastere et læder, jo mindre fibervinkel jo løsere og mere strækbart er læderet. Fiberviklen varierer dels efter alder og dels efter race. Dette, sammen med hvordan huden er garvet, er med til at afgøre hvilke opgaver læderet egner sig til.

Det gælder altså at vælge det rigtige læder til det rigtige projekt. På næste side er vist en liste over typer af skind, deres karakteristika og hvad de egner sig til.

	Karakteristika	Anvendelse
Ged	Meget fast hud. Grov og sej narv. Ofte kan man se grove hårsække ved nakken. Høj elasticitet på tværs af huden.	Bogbinding, beklædning, for, mc beklædning.
Bøffel	Meget fast hud. Grov struktureret narv, grove nakkerynker.	Tasker, sko, polstring.
Tyr	Meget fast hud, typisk mellem 3 og 5mm tyk. Grov struktur i narven. Tydlige nakkerynker.	Seletøj, sadler, bælder, tasker.
Ko	Fast hud. Typisk tyndere end tyr mellem 1,5 og 3,5mm, da energien er gået til mælkeproduktion. Let struktureret narv.	Seletøj, tasker, polstring, små lædervarer.
Kalv	Fast hud med glat og fin narv. Typisk meget få skader, da dyret er ungt.	Tasker, små lædervarer, beklædning.
Svin	Slidstærk og fast hud. Grove hårsække i tre formering.	Beklædning, sadler, tasker, små lædervarer.
Rensdyr	Medium fast hud. Glat narv, ofte med mange insektbid og stikskader.	Samerarmbånd, Samersko beklædning, tasker.
Får/lam	Får fra pelsopdræt typisk meget løse i fiberen. Får fra kød opdræt typisk lidt mere faste i fiberen. På skindene ses fedt mamoreringer ned langs ryggraden. Glat og fin narv.	Beklædning, handsker.
Hjort	Løs fiber. Mange skader. Glat og fin narv.	Beklædning, smålædervare, bogbinding
Elg	Meget løs fiber. Mange skader. Groft og strækbart.	Beklædning, tasker, smålædervare.

Intro til værktøj: Det er ligeledes vigtig at vælge det rigtige værktøj til den rette opgave.

Herunder er opremset til hvilke opgaver du bruger hvilke værktøjer, deres nvane og funktion. Forklaret fra venstre mod højre.

	Værktøjsregister
Skære- redskaber	1) Hobbykniv – god til stabilt læder og hjørner. Nem at holde skarp ved blot at skifter blad (på den måde også dyr i drift på sigt). 2) Rulleskære – praktisk på lige snit og kurver. Fungere godt på tyndt og elastisk skind. Let at holde skarp ved blot at skifte blad (på den måde dyr i drift på sigt) 3) Halvmånekniv – fungere godt på lige snit såvel som kurver og hjørner. God til de fleste tykkelser af læder. Kan anvendes til skærning. Den store klinge giver lang levetid før kniven skal slibes op. Vanskelig at slibe men billige i drift. Kræver nogen øvelse.
Riffel - dikorativ fordybning i lædret, traditionelt paralet mellem kant og søm	1) Justerbart riffeljern – De to første værktøjer fra venstre. Kan justeres til ønsket bredde. Kan derfor også anvendes til at markere til søm. God hvis du laver produkter i varierende størrelse og tykkelse af materiale. Riffeljern i bedre kvalitet som det med ibenholt skaft kan varmes op for en mere holdbar fordybning. 2) Singel riffeljern – ikke justerbar, praktisk hvis man ofte laver den samme type produkt hvor riffelbredden er den samme. Lidt lettere at styre og lidt lettere at få god kraftoverførsel med end justerbar riffel. Handy i hjørner. 3) Riffeltræ – har 4 faste bredder, hvilket dækker de fleste behov. God kraftoverførsel. Lidt klumpet i skarpe hjørner.

**Kant
redskaber**

- 1) **Polertræ** – Når kanten er skåret og kan fibrene pakkes med kantpolertræet.

Multifunktionel, med poler funktion til indersiden af huller i den snævre ende og poler funktion til kanter på de fleste tykkelser af læder. Afrunder både over og underside.

- 2) **Kantskærere** – Skære, som navnet antyder en smule materiale af kanten så den afrundes. Kommer i flere størrelser og udformninger. De to vist på billedet egner sig godt til små detaljer og hjørne med små vinkler da skæret sidder yderligt og er omgivet af ganske lidt metal. Det gør til gengæld at den ikke har noget støtte til at hjælpe med at skære lige.
- 3) **Falseben** – alsidigt værktøj der bruges til flere ting, polere kanter, gnide den færdig søm for et færdigt udseende, polere riffelkanten efter, præcisions tilretning af riffelhjørner, glatte skader og rynker mm.

**Sømmarke
ring,
trådning
og syning**

- 1) **Rundsyl** – bruges til at lave markeringer. Hjælper med at åbne syhuller hvis synålen har svært ved at komme igennem. Brug rundsylen til at prikke syhullet i spidsen af en rem, da det gør at tråden ligger sig pænere

- 2) **Skæresyl** – Stikker hul til din søm med et ruderformet snit, så du får den karakteristiske skråtstillede søm. Giver fuld frihed til håndsømmen, kommer du til et hjørne hvor stinglængden ikke passer, justere du blot stinglængden ned. Kræver megen øvelse at anvende og slibe.
- 3) **Markeringshjul** – udmåler længden af dine sting ved at sætte små priller i læderet hvorefter du kan stikke med din ruder syl i hver prik.

- 4) **Stikpasser** – Et alsidigt værktøj du blandt andet kan bruge til at markere en linje parallelt med en kant. Den linje du efterfølgende vil styre dit makringshjule hen over og senere sy i. Den kan også bruges til at makere ud til huller i bæltelemme og i det hele taget handy til at markere den samme distance gentagende gange så du er fri for at måle ud igen og igen.
- 5) **Fork** – Markere til den karakteristiske skråstillede søm, nemt at anvende sammenlignet med skæresyl, giver en flot ensartet søm. Vanskelig at slibe op. Kan være logistik udfordrende ifht til at få vinklen rigtig på dine mønsterdele.

Syrille og skærfning

- 1) **Syrille med riffelfunktion** – Anvendes til at nedsænke sømmen i lædret ved at skære en tynd rande. Det kan f.eks. være praktisk på rideudstyr hvor sliddet er stort på sømmen. Det er både dekorativt og hjælper også sømmen med at ligge sig smukt, metoden er derfor også meget populær på accessories trods at teknikken herpå må siges at være overkill.

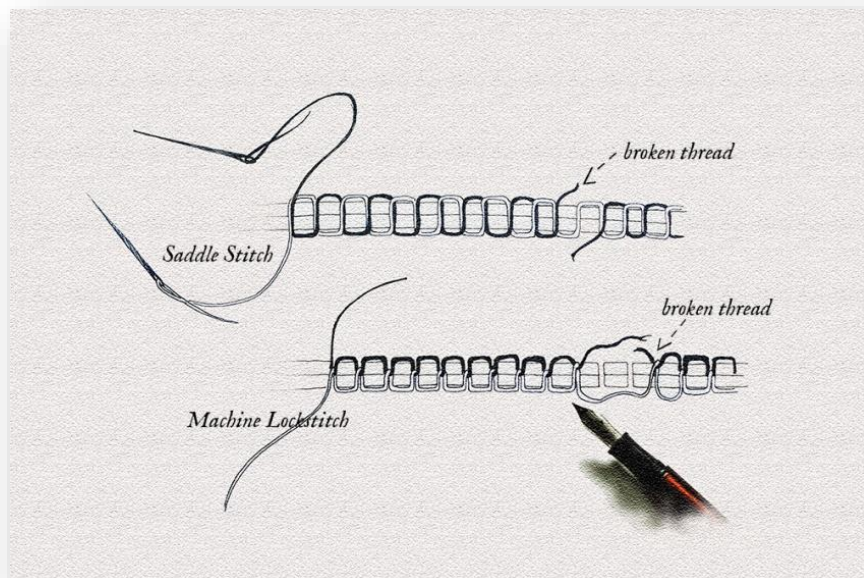

- 2) **Syrille** – Samme som ovenfor blot uden riffel.
- 3) **Fransk skærfer** – Bruges til lokalt at fjerne materiale med præcision. Den bruges også til at lave en gradient i f.eks. enden af en rem eller til overlapninger af materiale.
- 4) **U-jern/V-jern** – Referer til formen af klingen på værktøjet. Har lidt samme funktion som syrrillen blot at den fjerner en beddere rande. Desuden kan den indstilles til hvor dybt i materialet den skal gå. Ofte bliver den brugt hvis du skal lave en skarpt buk i tygt læder.

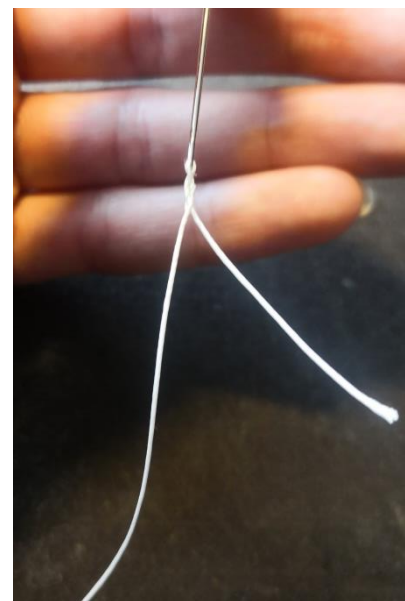
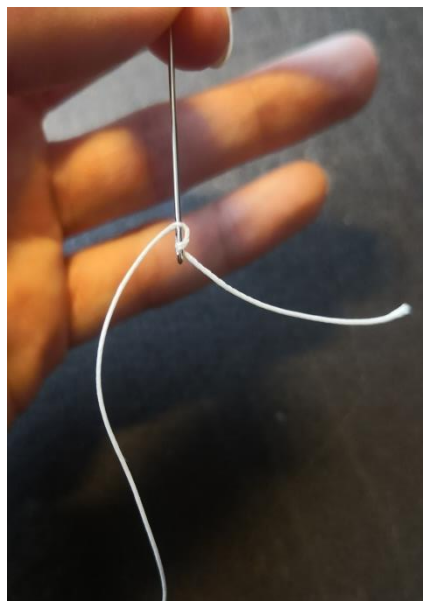
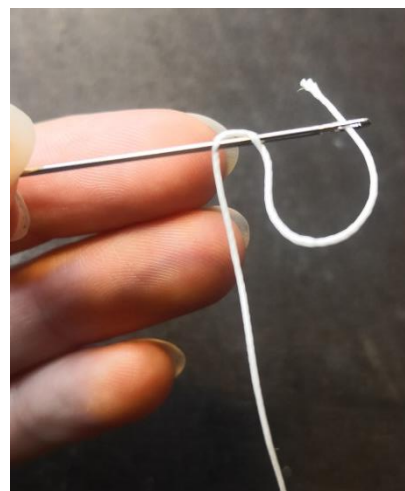
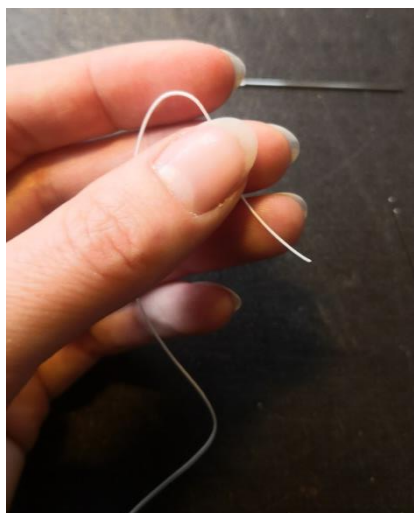
Intro til håndsøm:

Eller sadelmagersøm som man kalder det, er den stærkeste søm vi har, helt på højde med en god kvalitets nitning, i stand til at modstå styrken og sliddet fra en arbejde hest og altså derfor også i stand til at modstå det meste af hvad vi mennesker skulle kunne finde på at byde vores velgjorte lædervarer.

På billedet kan du se en håndsøm vs. Maskinsøm. Det at trådene i håndsømmen hele tiden skifter side gør at de låser hinanden, så selv hvis en tråd skulle slides over, trævler den ikke op, lige som det ofte sker med maskinsyet beklædning.

Hvordan du laver sadelmager sting vil blive vist live!

Sådan tråder du din nål:

I begge ender af tråden monteres en nål. Find en ende og start med at bukke den så du har ca 5 cm af trådens ende på højre side af bukket (se første billede). Med nålens spids stik igennem tråden i bukket, så du har enden af tråden og nålens øje til højre. Før trådens ende gennem nålens hul. Træk enden igennem hullet til bukket af tråden ligger lige over hullet i nålen. Træk nu den lange ende af tråden ned over sig selv, hullet i nålen og ud over enden af nålen. Lås knuden ved at gnide den med lidt ekstra kantvoks.

Beregning af materialepris:

Regnes som oftest i kvadrat fod –

$$\text{som er } 30,48\text{cm} * 30,48\text{cm} = \mathbf{929\text{ cm}^2}$$

For at kunne regne prisen på vores produkt, må vi kende størrelsen først. Det gør vi ved at dele projektets dimensioner i kvadratcentimeter med 929

Et eksempel kan være:

$$\text{du har en bælte, den er } 4\text{cm bred} * 120\text{cm lang} = 480\text{cm}^2 \text{ delt med } 929 = 0,516\text{Kvf}$$

Husk at både længde og bredde skal være i cm, det kan være fristende at skrive længden af remmen i meter

Nu har vi størrelsen af vores projekt i kvadrat fod og skal nu blot gange det op med kvadratfodsprisen af materialet.

$$\text{Størrelsen på projekt } 0,516\text{Kvf} * \text{pris pr. Kvadratfod } 75\text{kr} = 38,75\text{kr}$$

Nyttige links og litteratur:

For info om læder og bæredygtighed:

www.leathernaturally.org

Tutorials til læderarbejde

www.youtube.com/user/Nordicbadger

Litteratur:

- Al or Ann Stohlman, The art of handsewing, Leathercraft tools, Belt galore, Leather cases 1, 2 og 3.
- Nigel Amitage - Leathercraft
- Henriette Andersen – læder en grundbog
- Eva Deigaard Lepri – Pels en grundbog
- By Pigpong – Handmade bags